

DR. H. TÓTH ISTVÁN
kandidátus, egyetemi vendégoktató
Lomonoszov Egyetem
Moszkva

Petőfi-versek olvasása közben – EGY SZAKSZÓMEZŐ-KUTATÁS NÉHÁNY TANULSÁGA – II. RÉSZ

Húsz hetedikes azt a feladatot kapta, hogy írjanak műismertetést egy-egy általuk szabadon választott PETŐFI SÁNDOR-versről úgy, hogy minél több egyéni gondolatot, meglátást és szakki-fejezést fűzzenek az órán elhangzott ismeretekhez (1).

Ezeket a szemelvényeket választották a tanulók: *Az alföld* (3 fő), *Egy gondolat bánt engemet...* (4 fő), *Európa csendes, újra csendes...* (1 fő), *Fiam születésére* (1 fő), *Föltámadott a tenger...* (1 fő), *Kiskunság* (1 fő), *Legszébb versem* (1 fő), *Minek nevezzelek?* (1 fő), *Négy nap dörgött az ágyu...* (2 fő), *Reszket a bokor, mert...* (1 fő), *Szeptember végén* (4 fő). Amint látható, 11-féle verset választottak ezek a 7-dikes gyermekek szabadon, műismertető dolgozatuk elkészítéséhez. Az adatok tanúsága szerint – ami a választást illeti – egy rapszódia (= *Egy gondolat bánt engemet...*) és egy ódai szárnyalású szerelmi vallomás (= *Szeptember végén*) volt nagy hatással a legtöbb diákra (= 4–4). A tanulócsoport további 12 tanulója különböző ízlés alapján választott egy-egy PETŐFI-költeményt bemutatásra. „Az alföld” címűt kedvelték még jelentékenyebben (= 3 fő) a vizsgált közösségben.

A bekezdések (= Bek) számának elemzése

A 20 tanuló 99 Bek-ben fejtegette a szabadon választott Petőfi-műről gondolatait. Tekintélyesnek nevezhető mennyiség, hiszen az átlagmutató (= 4,95/fő) is *árnyaltabban tagolt írásműveket* sejtet. A diákok 30,00%-a (= 6 fő) három-három részből szerkesztette szövegművét, ugyanakkor 40,00%-uk (= 8 fő) 4-5 bekezdésben írta le meglátásait a választott alkotásról. Talán nem túlzás, ha azt állítom a konkrét adatok ismeretében, hogy szükségtelen bekezdésnagyságú (=8-9 Bek.) dolgozatok is születtek. Akadt olyan tanuló, aki 1-3 mondategész-mennyiségű bekezdéseket szerkesztett. Az általam most elemzett írások bekezdésállományát ezek az adatok jellemzik: $\bar{x} = 1 \text{ Bek} = 3,63 \text{ ME} + 5,36 \text{ me}$, amely „képlet” azt jelenti, hogy az átlagos Bek-ben több, mint 3 ME található, amit több, mint 5 me alkot.

A mennyiségi sor és a szórásmutató (= $\pm 1,95$) felhasználásával elvégzett minősítési számításom ($v = 39,40\%$) nyomán meg kellett állapítanom, hogy *szélsőségesnek tekinthető a szórás*.

A mondategészek (= ME) számának elemzése

Van, aki 10 ME-ből, van, aki 36-ból konstruálta műismertetését. Ez a két szélső érték öleli fel azt a 359 db ME-t, amely átlagmutatója (= 17,95/fő) a jó teljesítményt jelenti ebben az életkorban és ebben a műfajban. Szükségesnek látom annak rögzítését, hogy *a költői szövegműből vett idézeteket, vagy a különböző tanulmányokból származó részleteket soha nem számoltam bele a dolgozatírók adataiba*.

A ME-átlag (= 17,95/fő) ismeretében 14 fő (= 70,00%) kb. 10-20 ME-ben értelmezi a szabadon választott PETŐFI-költeményt. Az átlagos eltérést (= $\pm 6,14$) megadó mutató felhasználásával elvégzett minősítő számítás eredménye után ($v = 34,21\%$) egyértelművé vált, hogy szélsőségesnek tekinthető a ME-k szórása.

A mondategységek (= me) számának elemzése

Igen szélsőséges eredményről szólhatnak. Látszólag magas a me-k száma (= 531 db), az átlag nemkülönbön (= 26,55/fő), ugyanakkor közelít annak a veszélye, amikor 1 ME 1 me-ből építkezik, s ez bizony 7.-ben gyenge színvonalú munkát jelent a szerkesztés szempontjából. Kb. 6 tanuló (= 30,00%) írta meg verselemző dolgozatát az átlag (= 26,55/fő) körüli me-mennyiségből. Hogy várhatóan milyen minősítettségű lesz a mondategységek átlagos eltérése (= $\pm 8,69$), felmérhető már abból, hogy a me-k száma 13–38 között mozgott. A me-k szóródása a minősítő számítás tekintetében ($v = 32,73\%$) szélsőségesnek mondható.

Mind az egyes tanulók, mind a tanulócsoport szerkesztettségi mutatójával kapcsolatban itt most az összesített eredményt közlöm: $\bar{x} = 1,48/\text{fő}$, azaz a me-k és a ME-k aránya erősen közelítő. A vizsgált szövegművek 65,00%-a (= 13 dolgozat) az átlagos szerkesztettségi mutató (= 1,48/fő) alatt maradt.

A tanulói műismertetések tartalomelemzése

A tartalmi gazdagság (= 93 pont), a hitelesség (= 93 pont) és az eredetiség (= 90 pont) vonatkozásában értek el imponáló eredményt az adatközlők, amikor a szabadon választott 11-féle PETŐFI-versből egyet-egyet ismertettek.

A kifejtettség és a tématarítás volt az adatközlők gyengéje. Ami a kifejtettséget illeti, elsősorban sommás megállapításokban, elnagyoltan bizonyított gondolatokkal érveltek a tanulók. A tématarítással összefüggésben 4 fő (= 20,00%) műismertetése csapongó volt.

Az osztályozott adatok tanúságtévése szerint a tanulók 75,00%-a (= 15 fő) 21–25 pont közötti értéket kaphatott verselemzésének tartalmasságáért. Az osztályozott mennyiségi adatok egy irányba közelítése körvonalazta a számítással is bizonyított szórásmutatót (= $\pm 2,96$), valamint az azt minősítő műveletvégzés eredményét ($v = 13,45\%$), így kicsinek minősíthető a szabadon választott PETŐFI-versek műelemzésével összefüggő tartalomelemzés átlagos eltérése.

A tanulói műismertetések fogalomalkalmazása

Az a húsz 7.-es, aki 11-féle PETŐFI-költeményből választott egyet-egyet műismertető dolgozata elkészítéséhez, 71 fogalomfajtaát alkalmazott 326 egyszeri előfordulásban, jelesen:

ábrázolás, alapegység, allegória, allegorikus, alliteráció/betűrím, aranymetszet, cím, csúcspont, dal, drámai, elbeszélő költemény, ellentét, epika, értékgazdag, értékiüresedés, értékválság, felkiáltás, festői/költői jelző, fokozás, fordulópont, forma, gondolatritmus, hangsúlyos és hangsúlytalan szótagok, hasonlat, időmértékes verselés, ismétlés, jelkép, keresztírm, költemény, költő, költői én, költői kép, költői kérdés, körmondat, leírás, líra, makrokozmosz, megszemélyesítés, metafora, mikrokozmosz, mondatalkazat, motívum, mű, műalkotás, műfaj, műnem, nominális stílus, óda, párhuzamos szerkesztés, párrím, programvers, rapszódia, ritmus, romantikus, stílus, stíluseszköz, szabályos váltakozás, szép, szimultán verselés, színszimbolika, szókép, szótagszám, téma, ütem, verbális stílus, vers, verssor, versszak/strófa, versszerkezet, záró versszak/verszárlat, zeneiség

Ez a mennyiség 22,96%-os teljesítményt jelent, vagyis 22,96%-os telítettségűek a fogalmak szempontjából a most bemutatott tanulói szövegművek. Az adatok alapján az irodalom-, művészetelméleti és könyvtárhasználati fogalmak tanulónkénti átlaga 16,30/fő.

Kevés, kb. 7 fő körüli azok száma az osztályozott adatok alapján, akik megérintették az átlagmutatót (=16,30/fő), vagyis a sokféle fogalom „széttart” a diákok között. Ennek kétségtelenül oka lehet az elemzésre szabadon választott versek értékgazdagsága, s az ezzel összefüggő fogalomapparátus sokszínűsége is, amit az irodalompedagógia nyelvére úgy fordíthatok, hogy kevés az összehasonlításra lehetőséget adó szempont. De a fogalomválasztás és -alkalmazás tendenciájának kutatásában az előbbieket nem jöhetnek szóba zavaró tényezőként, ugyanis kétségtelenül a 11-féle, szabadon választott PETŐFI-költemény elemzésekor alkalmazott sokrétű fogalomapparátus mennyiségi és minőségi jellemzőivel szembesülhetünk.

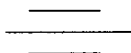
A fogalomalkalmazás mostani szórásmutatója ($= \pm 5,34$) és a segítségével elvégzett minősítő számítás eredménye ($v = 32,76\%$) szerint *szélsőségesnek tekinthető a szórás*. Csekély a 70% fölötti alkalmazású szakkifejezés, íme:

Vers (V): 20 = 100%
Költő (K): 15 = 75%
Költemény (K): 14 = 70%

Az ímént felvázolt rangsor és alkalmazási gyakoriság, *mint dolgozatértékelőt elkeserített, kutatóként inkább azt mondom: színes a fogalomalkalmazás*, mert ilyen a lehetőség az 1980–83 tanévekben bevezetett irodalomkönyveknek (2–5) köszönhetően. Én a problémát azonban az *irodalomtaniás pragmatikus oldala* felől közelítem meg, nevezetesen: *a szerényebb fogalomkészlet magabiztosabb egymásra építése*, a mostaninál *meggyőzőbb* felvonultatása a tanulói munkákban izmosabb *sikereket jelentene* diáknak és pedagógusnak egyaránt. Magam erre tettem kísérletet a hetedikeseleknek írt feladatgyűjteményemben (6).

IRODALOM

1. H. Tóth István: „Az olvasás: fölfedezés” – Egy korosztály irodalomértésének alakulása (Kandidátusi értekezés). Magyar Tudományos Akadémia Doktori Tanácsa, 1997., Budapest
2. Kalocsai Józsefné–Kiss Gáborné–Szabóné Tóvári Éva: *Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 5. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, 1980., Budapest
3. Goda Imre–Horváth Zsuzsa–M. Boda Edit: *Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 6. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, 1981., Budapest
4. Goda Imre–M. Boda Edit: *Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 7. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, 1982., Budapest
5. Dobcsányi Ferenc: *Irodalmi olvasókönyv az általános iskola 8. osztálya számára*. Tankönyvkiadó, 1983., Budapest
6. H. Tóth István: *Régmúlt kövei között* (Irodalmi feladatgyűjtemény 7. osztályosoknak). Mozaik Oktatási Stúdió, 1997., Szeged

TAKÁCS GÁBOR

tanár, szaktanácsadó

T és G Szaktanácsadó Bt.

Budapest

Tanulókísérleti eszközök alkalmazásának lehetőségei a matematika tanításában

A matematika korszerű szemléletű oktatása a cselekvés és a tanulás kapcsolatának újraértelmezésével a pedagógiai eredményességre koncentrál. A matematika tanítása nem követheti a matematika tudományát azon az úton, hogy tapasztalati bázisát minimálisra szűkítse. Minél nehezebb az absztrakció, annál inkább segítenünk kell megértését a tevékenykedtetés, a szemléltetés változatos lehetőségeivel. A kívánt absztrakcióhoz feltétlenül szükséges tapasztalatokat kedvező hatékonysággal biztosíthatjuk a tanulókísérleti eszközök felhasználásával. Ezért eredményezte a matematika tanításának tartalmi és módszertani korszerűsítése a manipuláció térhódítását, az önálló tanulói munka jelentőségének növekedését, a tantárgyi taneszköz rendszer bővülését. Megnyugtató, hogy